

РОЗДІЛ 8. МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДИКИ «М'ЯКИЙ CLIL» ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

IMPLEMENTATION OF "SOFT CLIL" METHODOLOGY WHEN TEACHING ENGLISH TO STUDENTS OF ECONOMICS SPECIALTIES

У статті висвітлено шляхи впровадження методики м'якого CLIL під час викладання англійської мови студентам економічних спеціальностей. Узагальнено підходи до визначення CLIL (предмето-інтегроване навчання) та виявлено чотири основні компоненти цієї методики: зміст (нова інформація з предмета, яка вивчається як під час занять у аудиторії, так і в процесі самостійної роботи), комунікація (представлена на будь-якій стадії опрацювання теми та є невід'ємним компонентом цієї методики), когніція (сприяє розвитку критичного мислення, аналізу та синтезу навчального матеріалу) і культура (представлена на мікро- та макро рівнях). Виявлено, що важливим компонентом комунікації є мовна підтримка, яка є необхідною для окреслення ключових лексичних та граматичних одиниць з теми, які умовно можна поділити на обов'язкову мову змісту, яку викладач може запланувати та опрацювати зі студентами на початку вивчення тієї чи іншої теми, та сумісну зі змістом мову, яка є спонтанною та залежить від рівня володіння мовою здобувачів освіти. На основі узагальнення наукової літератури виділено три основні моделі у межах цієї методики: жорсткий, модульний та м'який CLIL. Установлено, що жорсткий та модульний CLIL концентруються на вивченні предмета англійською мовою та здебільше підходять для викладачів інших дисциплін, які володіють іноземною мовою на високому рівні, тоді як м'який CLIL містить елементи знань з предмету та здебільше концентрується на вивченні мови, що є ефективним для проведення занять з іноземної мови зі студентами немовних факультетів. Представлено власний досвід щодо використання цієї методики під час опрацювання зі студентами теми "Business Etiquette". Установлено, що такий підхід до організації заняття є дієвим та ефективним, сприяє формуванню позитивної мотивації студентів та їх активному залученню до роботи в аудиторії.

Ключові слова: CLIL, м'який CLIL, студенти економічних спеціальностей, викладання англійської мови

The article highlights the ways of implementing the soft CLIL methodology when teaching English to students of economic specialties. The approaches to defining CLIL (content and subject integrated learning) are summarized and four main components of this methodology are identified: content (new information from the subject, which is studied both in the classroom and in the process of individual work) and communication (presented at any stage of working on the topic and is an integral component of this methodology), cognition (contributes to the development of critical thinking, analysis and synthesis of educational material) and culture (presented at the micro- and macro levels). It is found that an important component of communication is language support, which is necessary to outline key lexical and grammatical units of the topic, which can be conditionally divided into content-obligatory language, which the teacher can plan and work with students at the beginning of studying a particular topic, and content-compatible language, which is spontaneous and depends on the level of language proficiency of the students. Based on the generalization of scientific literature, three main CLIL models are identified: hard, modular and soft CLIL. It is found that hard and modular CLILs focus on studying the subject in English and are mostly suitable for teachers of other disciplines who have a high level of foreign language proficiency, while soft CLIL contains elements of subject knowledge and mostly focuses on language learning, which is effective for conducting foreign language classes with students of non-linguistic schools. The authors present their own experience how to use this method when working with students on the topic "Business Etiquette". It is found that this approach to organizing classes is effective and efficient, contributes to the formation of positive motivation of students and their active involvement in the work in the classroom.

Key words: CLIL, soft CLIL, students of economic specialties, teaching English.

УДК 378.145

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/78.2.36>

Іваніга О.В.,

ст. викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Тарасенко С.Є.,

ст. викладач кафедри педагогіки, іноземної філології та перекладу Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми в загальному вигляді. Наразі існує велика конкуренція закладів вищої освіти, особливо прифронтових регіонів, за здобувачів освіти, що пов'язано з сучасною суспільно-політичною ситуацією в українському суспільстві. Це вимагає великих зусиль не тільки від адміністрації ЗВО щодо залучення першокурсників до їх навчального закладу, але й ґрунтовної та ефективної роботи кожного викладача, яка буде спрямовано на формування знань та умінь, які є необхідними

для конкурентоспроможного фахівця на сучасному ринку праці.

Однією із необхідних компонентів якісної підготовки сучасного фахівця в галузі економіки є володіння англійською мовою загального та професійного вжитку. Для студентів економічних спеціальностей вкрай важливо уміти проводити перемовини з зарубіжними партнерами, готувати документацію іноземною мовою, знайомитися з новітніми розробками та пропозиціями, які публікуються переважно англійською мовою.

Саме тому, у ЗВО необхідно приділяти увагу впровадженню предмето-інтегрованої методики навчання, яка сприяє поєднанню вивчення предмета та іноземної мови.

Аналіз останніх досліджень та публікацій засвідчив, що до вивчення методики предмето-інтегрованого навчання неодноразово зверталися науковці. Так, сутність цієї методики висвітлено Д. Койлем, П. Худом, Д. Маршем, аналітичну основу мовної інтеграції у європейському просторі висвітлено Лоренцо Ф. та Мур Л., предмето-інтегроване навчання у двомовній та багатомовній освіті представлено в роботі П. Мехисто, Д. Марша та М. Фріголса, застосування предмето-інтегрованого навчання на практиці висвітлено П. Боллом, К. Келлі, Дж. Клеггом, особливості використання цієї методики зі студентами математичної спеціальності представлено Н. Чернишовою.

Разом із тим, вважаємо, що застосування методики «м'який CLIL» під час роботи зі студентами економічних спеціальностей недостатньо висвітлено в педагогічній літературі.

Метою нашої публікації є узагальнення підходів до визначення методики «м'якого CLIL» та висвітлення власного досвіду з цього питання під час роботи зі студентами економічних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукової літератури можна стверджувати, що методика предмето-інтегрованого навчання не є новою. Вперше її почали застосовувати у 1960-х рр. в Канаді, тоді як її активний розвиток продовжився в 1990-х рр. Наразі існує декілька підходів до визначення сутності предмето-інтегрованого навчання. Зокрема, її визначають як методику викладання іноземної мови, яка інтегрує вивчення предмету та мови, розвиває критичне мислення та культурну компетенцію здобувачів освіти. Тому, в англійській літературі ця методика відома під абревіацією CLIL (Content and Language Integrated Learning) [4; 6].

Один із засновників методології предмето-інтегрованого навчання, Девід Койл, наголошує, що під час викладання за цією методикою обов'язковим є наявність чотирьох компонентів, які в англійській літературі називаються 4C, до яких відносять:

- зміст (content);
- комунікацію (communication);
- когніцію (cognition)
- культуру (culture) [5, с. 41];

Так, через змістовний компонент студенти знайомляться з новою інформацією з предмета, яка вводиться як під час аудиторної роботи, так і під час самостійного опрацювання. Когніція дозволяє студентам розвинути критичне мислення, навчитися аналізувати та синтезувати навчальний матеріал, а культуру представлено на двох рівнях (макро-рівні та макрорівні) [7].

Комунікація має бути представлена на будь-якій стадії опрацювання теми, адже це є невід'ємним компонентом цієї методики. За твердженням П. Болла важливою складовою комунікації є мовна підтримка, яка є необхідною для окреслення ключових лексичних та граматичних одиниць з теми. Умовно ці одиниці поділяються на обов'язкову мову змісту (content – obligatory language) та сумісну зі змістом мову (content – compatible language).

Так, обов'язкову мову змісту викладач може запланувати та опрацювати зі студентами на початку вивчення тієї чи іншої теми, тоді як сумісна зі змістом мова є спонтанною та залежить від рівня володіння мовою здобувачів освіти [1, с. 104].

Деякий інший підхід до визначення класифікації мови в форматі цієї методики знаходимо у Т. Чедвіка, за яким мовні одиниці поділяються на:

- мовні одиниці загального вжитку, яка використовується для міжособового спілкування;
- мова, через яку надаються інструкції;
- когнітивна мовна компетенція, яка тісно пов'язана з мовою академічного спілкування та може бути як предмето-орієнтованою, так і загального вжитку [3].

У ході дослідження необхідно зазначити, що наразі в методичній літературі виділено три різновиди цієї методики: жорсткий, модульний та м'який CLIL. Так, в жорсткому CLIL (Hard CLIL) акцент під час викладання ставиться на предмет. Як правило, цю модель підходить для викладачів інших дисциплін, які володіють англійською мовою на досить високому рівні, тоді як викладач англійської мови не володіє достатньою кваліфікацією для роботи у рамках жорсткого CLIL. Суттєві недоліки у цьому підході знаходять і студенти: адже вони мають концентруватися не тільки на вивченні матеріалу за фахом, але й на вивченні іноземної мови, що є подвійним навантаженням. До того ж, якщо рівень володіння є нижчим ніж B2, здобувачам освіти досить складно зрозуміти тему, що також негативно впливає на якість освіти.

Разом із тим, з досвіду роботи можна стверджувати, що модель «м'якого CLIL» більш підходить до українських реалій та може впроваджуватися на заняттях з іноземної мови. Проілюструємо впровадження м'якого CLIL на прикладі теми "Business etiquette" під час роботи зі студентами першого курсу. Перед початком роботи над темою ми забезпечуємо студентам мовну підтримку, надаючи їм лист активної лексики, яка буде вживатися під час обговорення та інших видів роботи (*to be a success; peace of mind; prosperity; the sunny side of smth; to expect; improvement; to be noble for smth.; anger; fear; to permit; to attract attention; to be careful of smth.; in private; formal pattern; honor motto*).

Після первинного опрацювання активної лексики ми починаємо роботу над темою з питання що таке "Business etiquette" та чому важливо його

дотримуватися. У групі, де є понад 8–10 здобувачів освіти перед загальним обговоренням ми організуємо роботу в малих групах (3–4 студенти), для того, щоб учасники навчального процесу мали змогу попрактикувати усне мовлення та висловити власне бачення цього поняття. Після представлення малих груп свого бачення ми підсумовуємо, що *Business etiquette is a set of rules and norms of behavior that are considered appropriate in a professional setting, which helps people communicate and interact with each other in a business setting* (Діловий етикет – це набір правил і норм поведінки, які вважаються прийнятними в професійному середовищі, допомагають людям спілкуватися і взаємодіяти один з одним у діловому середовищі.) і переходимо до перегляду навчального відео відповідної тематики за посиланням <https://www.youtube.com/watch?v=qWbWL0I3ySk> тривалістю 1 хв. 46 сек [2]. Вважаємо, що під час опрацювання тем за методикою м'якого CLIL доцільно давати саме короткі фрагменти навчального відео, адже вони надають змогу отримати основне уявлення щодо теми, що вивчається, але не відвертають студентів від активного опрацювання теми та дозволяють сконцентруватися на матеріалі. Після перегляду відео ми порівнюємо ідеї, які були згенеровані в групі з тим, що представлено в відео.

Після цього пропонуємо студентам вправи на подальше опрацювання теми. Так, спочатку ми виконуємо вправу, яку представлено на Рис. 1.

Цю вправу не можна назвати творчою, але вона стимулює студентів замислитися над формуванням власної поведінки під час зустрічей та формує у них відповідні стереотипи, які будуть ними використовуватися у подальшій професійній діяльності.

Після цього ми пропонуємо студентам визначити правдивість/неправдивість тверджень, які

пов'язані із поведінкою на роботі. Зокрема, обговорюємо такі твердження:

1. *Sending a thank-you email or note after a job interview. (True/False)*

2. *Using professional and polite language in emails and communication. (True/False)*

3. *Ignoring company policies and guidelines. (True/False)*

4. *Arriving on time for meetings and appointments. (True/False)*

5. *Using disrespectful language or making offensive jokes in the workplace. (True/False)*

6. *Interrupting colleagues during meetings or discussions. (True/False)*

7. *Respecting personal space and boundaries in the workplace. (True/False)*

8. *Failing to respond to emails or messages in a timely manner. (True/False)*

9. *Not acknowledging or appreciating the contributions of coworkers or employees. (True/False)*

10. *Listening actively and giving your full attention during business conversations. (True/False)*

Враховуючи, що більшість студентів володіє англійською мовою на рівні не нижчому ніж B1, заохочуємо їх надавати розгорнуті відповіді та приклади із реального життя, що також стимулює їх активне залучення до навчального процесу та обговорення.

Після цього пропонуємо студентам роботу в малих групах для обговорення таких тем як:

як має виглядати працівник під час бізнес-зустрічей та під час звичайного робочого дня;
особливості листування з бізнес-партнерами;
правила ведення телефонних розмов;
вирішення конфліктних ситуацій.

Після цього представники груп висвітлюють бачення групи на зазначені питання та узагальнюють всі ідеї. Підсумовуючи, ми зазначаємо, що діловий

1. Match numbers to the letters.

1. How do you treat clients or customers?	a) Speak politely and professionally on the telephone, with clear communication.
2. How do you treat your coworkers and supervisor?	b) Treat clients or customers with respect, attentiveness, and excellent service.
3. How do you conduct yourself in your office?	c) Act professionally and engage in networking during business-sponsored social events.
4. How do you conduct yourself during meetings?	d) Send clear and professional email messages.
5. What kind of email messages do you send?	e) Follow the company's dress code guidelines.
6. Do you follow a dress code?	f) Be considerate and clean in the break room.
7. How do you conduct yourself in the break room?	g) Be attentive and participate actively during training events.
8. How do you conduct yourself during business-sponsored social events?	h) Treat coworkers and supervisors professionally, with politeness and cooperation.
9. How do you conduct yourself during training events?	i) Maintain a tidy and organized workspace in your office.
10. How do you conduct yourself on the telephone?	j) Actively participate, listen, and contribute during meetings.

Рис. 1. Вправа на знаходження відповідності з теми “Business Etiquette”

етикет є важливою навичкою для кожного, хто хоче досягти успіху в професійному світі. Дотримуючись основних правил ділового етикету, можливо створити позитивний імідж себе та своєї компанії, побудувати міцні відносини з колегами та клієнтами.

Висновки. З досвіду роботи можна стверджувати, що такий підхід до організації заняття є дієвим та ефективним, сприяє формуванню позитивної мотивації студентів та їх активному залученню до роботи в аудиторії. Методика м'якого CLIL сприяє формуванню професійних знань у поєднанні з розширенням словникового запасу англійською мовою та розвитку навичок усного мовлення та аудіювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ball P., Kelly K., Clegg J. Putting CLIL in Practice. *ELT Journal*. 2018. Vol. 72, Issue 1. P. 109–111.
2. Business etiquette. <https://www.youtube.com/watch?v=qWbWLOI3ySk>
3. Chadwick T. *Language Awareness in Teaching. A Toolkit for Content and Language Teachers*. Cambridge University Press. 2012. 17 p.
4. *Content and Language Integrated Learning in Europe/ Report of European Commition*, 2006. 82 p.
5. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. *Content and Language Integrated Learning*. 2010. NY: Cambridge Univ. Press. URL https://formacion.intef.es/pluginfile.php/214299/mod_imsccp/content/1/2013000000658.pdf
6. Lorenzo F., Moore L. An analytical framework of language integration in L2 content-based courses: the European dimension. *Language and Education* 21. 2007. № 6. P. 502–514
7. Mehisto, P., Marsh, D. and Frigols, M. J. Uncovering CLIL. *Content and Language Integrated Learning in Bilingual and Multilingual Education*. Oxford: Macmillan Education. 2008. 238 p.